

ПРЕДИКАТИВНІ ФОРМИ НА *-no*, *-to* І НЕОЗНАЧЕНІСТЬ ОСОБИ В ПОЛЬСЬКІЙ МОВІ

Оксана Корпало

аспірантка кафедри загального і германського мовознавства
Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника (УКРАЇНА),
Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57, e-mail: ksa189@yandex.ru
UDC: 811.162.1

ABSTRACT

Korpalo Oksana. The Predictive Forms with the *-no*, *-to* endings and the Meaning of Indefiniteness of Person in the Polish Language.

The article deals with the specific feature of the Polish syntax – the predicative forms with *-no*, *-to* endings, which have been vigorously discussed in the history of the Slavic linguistics. Particularly, in the Ukrainian linguistics the contradictory are the questions the necessity or non-necessity to use sentences with verb forms ending in *-no*, *-to*, the questions of their passivity, structure, and synonyms with other syntactical constructions.

Instead, in the Polish linguistics most controversial is the question of their subjectivity or non- subjectivity. The aim of this study find out the specifics of semantic subject in sentences with the predicative forms with *-no*, *-to* endings in the Polish language, identify the linguistic means by which achieved the expected communicative stylistic effect. The main idea of the article is identify the characteristics of the subject which is characterized by possesses a compulsory belonging to the category of person as well as indefiniteness which is caused by direct or indirect action relations to the personal subject set. It was set up that subject indefiniteness is shown up differently due to the character of the noted actions and speaker's communicative tasks. Sentences with predicative forms with *-no*, *-to* endings , where the subject does not explicate with separate lexeme contains a reference to performers action thanks to the context.

Key words: predicative forms with *-no*, *-to* endings, subject, indefiniteness.

У статті йдеться про специфічну рису польського синтаксису – предикативні форми на *-no*, *-to*, навколо яких у слов'янській лінгвістиці до сьогодні тривають дискусії. Зокрема, в україністиці суперечливими є питання доцільності / недоцільності вживання речень із дієслівними формами на *-no*, *-to*, їх пасивності, структури та синонімії з іншими синтаксичними конструкціями. Натомість у польському мовознавстві найбільш суперечливими є питання підметовості / безпідметовості цих конструкцій, їх суб'єктності чи безсуб'єктності. Мета статті – дослідити семантичну специфіку суб'єкта в реченнях з предикативними формами на *-no*, *-to* в польській мові, виявити мовні засоби, завдяки яким досягається очікуваний комунікативно-стилістичний ефект. З'ясовано, що суб'єкту в реченнях з дієслівними формами на *-no*, *-to* властива обов'язкова належність до категорії людей, неозначеність, спричинена прямим або опосередкованим відношенням дії до множини суб'єктів-осіб. Установлено вияви неозначеності суб'єкта відповідно до специфіки позначуваних дій і комунікативних завдань мовця. Речення з предикативними формами на *-no*, *-to*, де суб'єкт не експлікований окремою лексемою, містять вказівку на виконавців дії завдяки контексту.

Ключові слова: предикативні форми на *-no*, *-to*, суб'єкт, неозначеність.

Синтаксична особа – це багатоаспектна об'єктивно-суб'єктивна категорія, яка разом з темпоральністю і модальністю формує речення як основну синтаксичну одиницю. Синтаксична категорія особи виражає відношення сказаного до мовця, до адресата мовлення або до третьої особи (неучасника комунікативного процесу), тобто агентивне значення створюється семантико-синтаксичним характером речення і виявляється в контексті, відображаючи відношення «діяч – дія». Відповідно до цього речення поділяються на агентивні (суб'єктні) й дезагентні (безсуб'єктні). Поділ речень на агентивні й дезагентні не збігається

з поділом їх на особові й безособові. Для розуміння цього важливо розрізнати поняття „граматичний суб'єкт” і „семантичний суб'єкт” (у польському мовознавстві існують поняття „podmiot gramatyczny” і „podmiot logiczny”). „У різних за синтаксичною будовою реченнях, що відображають одну і ту ж ситуацію (тотожних за денотативним значенням), семантичний суб'єкт може бути представлений неоднаковими граматичними формами” [5, с.78]: або називним відмінком (у такому разі він збігається з граматичним суб'єктом), або непрямыми відмінками, тобто займає залежну синтаксичну позицію (пор.: *Я сумую // Ja tęsknię – Мені нудно // Nudzi mi się*).

Розрізняють означений, неозначений і узагальнений агенс, який убачають не лише у відповідних односкладних реченнях, а й у двоскладних, безособових та інфінітивних, оскільки в контексті предикативні одиниці можуть суміщати граматичну форму одних типів речень зі значеннями інших.

С.Сятковський, автор праці, присвяченої зіставному аналізу неозначено-особових речень у слов'янських мовах [8, с. 5], серед інших виділяє конструкції з предикативними формами на *-no*, *-to*. „Конструкції такого типу набули більшого поширення у польській мові порівняно з українською” [3, с. 533].

Питання походження, функціонування, структури, синоніміки з іншими синтаксичними конструкціями предикативних форм на *-no*, *-to* неодноразово були предметом розгляду в працях багатьох мовознавців минулого та сьогодення, зокрема О. Потєбні, Є. Тимченка, О. Курило, Ю. Шевельова, Л. Булаховського, В. Русанівського, М. Плющ, С. Єрмоленко, К. Городенської, О. Лаврінець та ін. в україністиці; З. Салоні, А. Дороса, А. Вежбіцької, Т. Ріттель, О. Волінської, Д. Вечорек, М. Марцянік та ін. – у полоністиці. Проте й досі в сучасній лінгвістиці навколо багатьох питань щодо названого об'єкта дослідження тривають дискусії. Так, „в українському мовознавстві з дієприкметниковими предикативами на *-no*, *-to* пов'язані три основні проблеми: 1) чи можуть уживатися при них допоміжні дієслова *було*, *буде*, тобто яке їх часове значення; 2) чи може вживатися при них орудний дійової особи, тобто чи мають вони ознаки пасивності; 3) чи виражають вони наслідок тільки людської діяльності, тобто чи можуть вони позначати явища природи. Навколо цих питань у свій час точилася гостра полеміка й боротьба” [6, с. 205-206], а деякі з них, зокрема питання про нормативність конструкцій із суб'єктним компонентом у формі орудного відмінка, є дискусійними донині.

У польському мовознавстві такі проблеми відсутні, оскільки речення з безособовими формами на *-no*, *-to* орієнтовані лише на минулий час (в українській – на минулий і майбутній) і тому не вживаються з дієслівними зв'язками; виражають вони тільки наслідок людської діяльності, а пасивність дії передається у польській мові конструкціями з пасивними дієприкметниками, пор., наприклад: *Поле поорано; Поле було поорано; Поле буде поорано – Pole zaorane. Pole było zaorane. Pole będzie zaorane* або й двоскладними реченнями, як-от: *Градом побито посіви – Grad zniszczył rośliny/uprawy* або *Uprawy zostały zniszczone gradem*. Натомість дискусійним є питання про безпідметовість конструкцій із предикативними формами на *-no*, *-to*. Так, А. Вежбіцька у відомій праці „Czy istnieją zdania bezpodmiotowe?” вважає, що „в конструкціях типу *Mówiono, Szyto* підмет може бути прихований („ukryty”) у кінцевому форманті („w końcówce”) дієслова, оскільки форми на *-no*, *-to* виключають існування при них якого-небудь іншого підмета” [14, с. 186]. На думку М. Марцянік, відсутність підмета, т. зв. постійний нуль (*zero stałe*), в реченнях з формами на *-no*, *-to* є облігаторним явищем головно з формального погляду, однак ці форми „семантично (виділення наше. – О. К.) мають категорію особи, яку на підставі самої форми не можна конкретно визначити” [9, с. 137]. Семантично особовими вважає такі речення і З. Салоні, вказуючи, однак, на неокресленість особи, тому що мовець або не знає виконавця дії, або не хоче його називати [11, с. 75].

Зважаючи на потребу послідовного потрактування мовного представлення семантико-синтаксичних категорій із позицій сучасної граматичної науки, **актуальним** є ґрунтовний аналіз речень з дієслівними предикатами, адже саме вони є панівними у слов'янських мовах. Польські синтаксисти традиційно реченням (*zdanien*) уважають передусім лише ті висловлювання (*wypowiedzenia*), в яких є особова форма дієслова, а „сучасні мовознавці зараховують до речень також висловлювання, в яких виступають неособові дієслівні форми на *-no*, *-to* (*Wykonano zadanie. Muzeum otwarto dla zwiedzających*) та незмінні дієслова, як, наприклад, *trzeba, wolno, należy* (*Trzeba to zrobić natychmiast. Już wolno tędy przejechać*).

Należy posprzątać to pomieszczenie)” [12, с. 305]. Усі інші типи простих речень кваліфікуються як еквіваленти речень і позначаються термінами *równoważnik zdania*, або *oznajmienie*.

Мета статті – з’ясувати семантичну специфіку та мовну репрезентацію суб’єкта в реченнях з предикативними формами на *-no*, *-to* в польській мові; виявити семантико-комунікативні наміри мовця і ті мовні засоби, завдяки яким досягається очікуваний комунікативно-стилістичний ефект.

Форми на *-no*, *-to* – „явище багатоаспектне, де власне синтаксична проблематика схрещується з морфологічною, граматико-семантичною й лексико-семантичною” [2, с. 1]. Різноплановість опису спричинила й варіантність термінів, залежно від типу мотиваційної ознаки вирізняють:

- терміни, які лише фіксують наявність цього граматичного явища: *formy na -no, -to* (O. Wolińska);

- терміни, які вказують на зв’язок форм на *-no, -to* з дієсловом: *czasowniki zakończone na -no, -to* (I. Płociennik); *verbum infinitum na -no, -to* (T. Rittel);

- терміни, що відображають специфіку форм на *-no, -to*: *bezosobniki* (Z. Saloni, M. Marcjanik);

- терміни, що визначають їх синтаксичну функцію та вказують на особливості речень, до складу яких входять ці форми: *konstrukcje bezosobowe* (A. Doros). Такі речення польськими синтаксистами традиційно вважають безпідметовими (*zdanie bezpodmiotowe*).

Форми на *-no, -to* пов’язані з твірним дієсловом передусім за семантикою, за формально-граматичними та семантико-синтаксичними характеристиками. „Присудкова форма на *-no, -to* історично становить закам’янілу нечленну форму середнього роду пасивного дієприкметника минулого часу. Первісне значення цієї форми, як слід думати, було показувати дію в минулому часі” [4, с. 64-65]. У сучасній польській мові речення із предикативною формою на *-no, -to* найчастіше вживаються на позначення результативності різних дій у сфері людських відносин, наприклад: *Zawleczono nieszczęśnika do kościółkowskiej oficyny, ułożono na stole i widelcem od pieczystego wydłubano śrut. „Dziurki” zalano wykradzionym z kredensu koniakiem, pozbierano wszystkie posiadane pieniądze, wręczono je pokrzywdzonemu i dwukółką odwieziono do Homla* (Danuta Koral). У такому разі твірними виступають дієслова доконаного виду. На відміну від української [див.:1, с. 290; 13], типовими для польської мови є безособові форми як доконаного, так і недоконаного виду [15, с. 67] (*zamknąć – zamknięto; zrobić – zrobiono, pisać – pisano; kochać – kochano; nieść – niesiono*). Недоконаний вид передає значення тривалої, повторюваної дії: *Coraz głośniej mówiono o rewolucji* (Leon Kruczkowski). *Pamflety i bzdurne dokumenty pisano i publikowano cichcem nawet w akademii oxenfurckiej* (Andrzej Sapkowski); *Michał jest obrońcą, ale na ogół malowano go z mieczem* (Małgorzata Saramonowicz).

У реченнях з формами на *-no, -to* головний член називає дію, яку виконує жива істота, але саму істоту не зазначено, і дія співвідносна з поняттям « хтось зробив». А. Вежбіцька вважає, що це може бути „тільки особа, яка не бере участі в акті порозуміння” [14, с. 186], тобто 3-я особа. На думку М. Марцянік, категорію особи на підставі самої форми не можна конкретно визначити, але можна окреслити принаймні в такий спосіб: *не я, не ми*, але *ти, ви, вони*. Мовець (*nadawca komunikatu językowego*) виключений з переліку можливих виконавців дії” [9, с. 137], але ними можуть бути 2-а або/і 3-я особи. Найглибший аналіз таких конструкцій зробила Т. Ріттель [10, с. 85-102]. Аналізуючи функції категорії особи в польській мові, вчена не проводить межі між узагальненістю та неозначеністю особи, називаючи її особою узагальнено-неозначеною (*osoba uogólniona nieokreślona*), однак визначає типи таких осіб і засоби їх вираження. Предикативні форми на *-no, -to* (у термінології вченої – *verbum infinitum na -no, -to*) Т. Ріттель поділяє за ступенем вияву неозначеності на три групи:

а) односкладні речення з особою, що невідома тільки слухачеві;

б) речення з особою, яка невідома ні мовцеві, ні слухачеві, але не узагальнена;

в) речення односкладні з особою анонімною [10, с. 91-92].

Прикладами групи а) можуть бути речення на зразок: 1) *Przy pierwszej lepszej wpadce zrobiono by mi w domu kipisz, a tymczasem poza piwnicą nie miałem żadnego innego schowka na susz i odczynniki* (Miroslaw Sokołowski); 2) *Rozwiązanie bowiem problemów długu*

publicznego to na pewno nie ta kwestia, o której tutaj de facto mówimy, o której **mówiono** przez, nie pomyślę się chyba, kilkanaście godzin na posiedzeniach Komisji Polityki Gospodarczej, Budżetu i Finansów, w których miałem przyjemność uczestniczyć, z udziałem dwóch wysokich spierających się stron (Kancelaria Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej), z treści яких зрозуміло, що мовець знає, від кого чекати неприємностей у разі невдачі (у першому реченні); бачив, хто виступав від імені комісії, бо був учасником події (у другому реченні), але не акцентує на агенсі.

До групи б) належать речення на кшталт: 1) Wobec świata przestępczego **podjęto** działania nekające – aresztowania, rewizje, zakazy wstępu i przebywania w określonych miejscach. **Oczyszczono** centrum miasta i okolice metra z żebraków i bezdomnych, proponując im schroniska. **Zagrodzono** lub **zalamo** wodą ich ulubione zakamarki i tunele (Super Nowości); 2) Pamflety i bzdurne dokumenty **pisano** i **publikowano** cichcem nawet w akademii oxenfurckiej (Andrzej Sapkowski); 3) Michał jest obrońcą, ale na ogół **malowano** go z mieczem (Małgorzata Saramonowicz). Виконавця чи (радше) виконавців дії не знають ні мовець, ні слухач, але в окремих випадках на суб'єкт / суб'єктів вказують другорядні члени речення (2-й приклад) чи лексичне значення твірної основи предикатива (3-й приклад). Основне призначення таких речень – зосередити увагу на результаті дії, а не її виконавцеві.

Анонімною (група в) є особа в таких реченнях: Nie wiem, jak teraz jest w Hiszpanii, bo tam w wielu miejscach **wprowadzono** zakaz palenia, ale z tego, co słyszałem, jeszcze nie wszędzie (Anna Dziewit; Agnieszka Drotkiewicz); Kiedy **wprowadzono** religię do szkoły, byłam w trzeciej czy czwartej klasie i bez problemu zaakceptowałam to, że jeszcze z dwójką innych dzieci mogę dwa razy w tygodniu iść wcześniej do domu (Kinga Dunin); W 1893 roku **założono** pocztę, **wypuszczono** pierwsze zastępujące gołębie znaczki, **uruchomiono**, początkowo skromną, sieć krajowych połączeń telefonicznych. Rok później **wprowadzono** nową walutę, etiopskie talary (Ignacy Karłowicz). Такі конструкції, на думку Т.Ріттель, мають найвищий ступінь неозначеності, їх „навіть вважають своєрідними польськими ідіомами” [10, с. 92]. Вони часто вживаються в офіційно-діловому стилі (за іронічним зауваженням М. Ф. Раковського, коли „влада послуговується безособовими формулюваннями на зразок: Dopuszczono do przekroczenia programu inwestycyjnego, Przekroczono fundusz płac itp., у суспільстві виникає переконання, що там, «нагорі», хтось прагне приховати власну відповідальність за свої вчинки” [цит. за: 10, с.92]).

В окрему групу Т. Ріттель виділяє речення, в яких форми на *-no*, *-to* стосуються самого мовця, і називає таку особу прихованою (укрыта) [10, с.93], наприклад: *W części wprowadzającej badania wyjaśniono formowanie języka ukraińskiego i polskiego, właściwości dialektów, specyfikę narodowo-językowego obrazu świata obu narodów* (Iryna Kononenko). *W świetle tego, co dotychczas powiedziano, nie dziwi stwierdzenie, że odsetek osobników o osobowości nieprawidłowej (psychopatów) wśród więźniów wynosi 20-70%* (Marek Jarosz). Речення з прихованим суб'єктом дії використовуються здебільшого в науковому стилі як спеціальний прийом автора, спрямований на те, щоб не виділяти себе з-поміж своїх читачів чи слухачів. Таким чином, виконавцем дії у реченнях з формами на *-no*, *-to* може бути будь-яка особа, однак виконавці мисляться як неозначені. На це вказує можливість трансформації речень з формами на *-no*, *-to* в односкладні неозначено-особові речення, наприклад: *Gościńiec prowadził, jakby zrobiono go z myślą o mnie* (Ewa Białołęcka) – *Gościńiec prowadził, jakby zrobili go z myślą o mnie*; *U pani w domu, w pani obecności pobito mojego syna, a pani uważa, że nic się nie stało!* (Dariusz Banek) – *U pani w domu, w pani obecności pobili mojego syna, a pani uważa, że nic się nie stało!* Синонімічність з неозначено-особовими конструкціями, „які легко допускають який-небудь підмет типу *людzi*” [4, с. 65] або *хтось*, зумовлена тим, що предикативи на *-no*, *-to* зберігають давню властивість, успадковану ще від дієприкметників – показувати наслідки людської діяльності, наприклад: *W oknie klasztoru zdmuchnięto światło* – *W oknie klasztoru zdmuchnęli światło* – *W oknie klasztoru ktoś zdmuchnął światło*.

Синтаксисти неодноразово підкреслювали нейтральність форм на *-no*, *-to* щодо числа і роду суб'єкта дії [15, с. 68, с. 71], як-от із речення на зразок *Człowiek, z którego zrobiono kalekę, ma dużo trudniej* (Tomasz Konatkowski) неможливо точно зрозуміти, хто є виконавцем дії: *ktoś zrobił* чи *oni zrobili*; *zrobił*, *zrobiła* чи *one zrobiły*. У деяких випадках підказку маємо в контексті, наприклад: *Ile lat temu napisano „Boska komedia”, a nic w niej jakoś ulepszyć nie można* (Włodzimierz Krzemiński); *Piero malował i tak, i tak, ale był to już czas*

przełomu w wynalezieniu farb olejnych i coraz częściej nimi **malowano** (Antoni Kapelański). Зрозуміло, що в першому реченні йдеться про всесвітньо відомого Данте Аліґ'єрі, а в другому – про маловідомого, але конкретного П'єро.

Знахідний відмінок (або родовий відмінок при запереченні) є обов'язковим при більшості предикативів на *-no*, *-to*, що утворені від перехідних дієслів, наприклад: *Posłano go po mnie; Zatrzymano go; Przekazano mu pozdrowienia; Nie kupiono tu zabawki*. Знахідний відмінок виконує „ускладнену семантико-синтаксичну функцію об'єктного суб'єкта” [1, с. 69], наприклад: *Z wami: ja i me słowo. Tu jest źle. A mnie **skrzydeł strzelistych nie dano**, Bym mógł ku niebu wzbić się. **Ręce moje związane, usta me zalano, Zatruto moje życie*** (Joanna Siedlecka).

Типовою є відсутність знахідного відмінка при предикативах від неперехідних дієслів. У таких реченнях звичайно вказуються а) місце: *W **jednych krajach chodzono** w łapciach, w **drugich już jeżdżono** w samochodach* (Ernest Skalski); б) час: *W **drugie święto Wielkiej Nocy chodzono** z gaiczkami ustrojonymi we wstążki i śpiewano: „Zielony gaiczek, pięknie wystrojony”* (Dariusz Zalega); в) місце і спосіб: *A **po Warszawie już głośno mówiono** o wojdówkach - i moda noszenia lasek z prostych, grabowych prętów stała się nakazem chwili wśród burzliwej; patriotycznie nastrojonej młodzieży akademickiej...* (Leon Kruczkowski). Може вживатися орудний засобу разом обставинами часу, місця і способу дії (*Czasem konno lub powozami **jeżdżono** do lasu* (Tadeusz Dołęga-Mostowicz), що теж підказують можливість діяча [6, с. 210].

Без знахідного відмінка можуть бути і речення з предикативами на *-no*, *-to*, утворені від перехідних дієслів. У такому разі потенційного виконавця дії підказує локативний член, наприклад: *Cezary, jak **zdecydowano w domu**, miał pojechać do dużego miasta, najlepiej do Troyes, i tam szukać pracy* (Marek Jarosz); *Przy okazji dodam jeszcze, że całe nasze siły, jak **zdecydowano na odprawie u szefa policji** - co zresztą też jest wiadome* (Janusz Głowacki); *O **samozwańczym rządzie komunistycznym na pierwszym skrawku wyzwolonej ziemi polskiej, kraju, do którego nie będą już należały południowo-wschodnie kresy, bo tak uzgodniono w Teheranie**, z Wilnem i moim rodzinnym Lwowem, o rumowisku, w jakie zamieniono Warszawę...* (Andrzej Czcibor-Piotrowski), тобто вирішено (*zdecydowano*) тим чи тими, хто живе в будинку, хто працює в поліції; узгоджено (*uzgodniono*) тими, хто приймав рішення в Тегерані тощо.

Таким чином, речення з предикативами на *-no*, *-to* лише через відсутність підметів доводиться визнавати граматично безпідметовими конструкціями. Однак з семантичного погляду вони завжди двокомпонентні, бо мають суб'єктно-об'єктний член у знахідному відмінку, хоча він може бути і не виражений, імпліцитний. Речення з предикативними формами на *-no*, *-to*, де суб'єкт не експлікований окремою лексемою, виразно відтворюючи дію не в процесі, а в її результаті, все ж містять вказівку на виконавця / виконавців дії завдяки контексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Городенська К. Г. Дієслово // Іван Вихованець, Катерина Городенська. Теоретична морфологія української мови: Академічна граматики української мови. – К. : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. – С. 217-298.
2. Затовканюк М. До характеристики українських конструкцій типу «козаченька вбито» / Миколаш Затовканюк // *Slavia. Časopis pro slovanskou filologii*. – Praha, 1984. – R. 53. – S.1-11.
3. Кононенко І. В. Українська та польська мови : контрастивне дослідження / Ірина Кононенко. – Ірива Кононенко. *Język ukraiński i polski: studium kontrastywne*. – Warszawa : WUW, 2012. – 808 с.
4. Курс сучасної української літературної мови: Синтаксис / За ред. Л. А. Булаховського. – К. : Радянська школа, 1951. – Т. 2. – 408 с.
5. Плющ М. Я. Категорія суб'єкта і об'єкта в структурі простого речення / М. Я. Плющ. – К. : Вища школа, 1986. – 175 с.
6. Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання / І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. – К. : Вища школа, 1994. – 670 с.

7. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / За ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1972. – 515 с.
8. Сятковский С. И. Неопределённо-личные предложения в русском и польском языках / С. И. Сятковский: автореф. дисс. на соиск.... к.ф.н. – Московский университет. – М., 1966. – 20 с.
9. Marcjanik M. Zdania jednoczłonowe werbalne w języku polskim i rosyjskim (na materiale powieści Jana Parandowskiego „Niebo w płomieniach” i jej rosyjskiego przekładu E. Łysienki) / Małgorzata Marcjanik // Filologia rosyjska. – 1985. – Z. 4, Zielona Góra: Wyższa szkoła pedagogiczna. – Studia i materiały XVII. – S.133-139.
10. Rittel T. Kategoria osoby w polskim zdaniu / Teodozja Rittel. – Warszawa – Kraków : PWN, 1985. – 320 s.
11. Saloni Z. Cechy składniowe polskiego czasownika / Zygmunt Saloni. – Wrocław, 1976. – 156 s.
12. Słownik wiedzy o języku / Iwona Płociennik, Daniela Podlawska. – Warszawa – Bielsko-Biała, 2008. – 326 s.
13. Wieczorek D. Ukrainiskij pierfiek na -no, -to na fonie polskiego pierfiekta / Diana Wieczorek. – Wrocław : Wyd-wo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1994. – 115 s.
14. Wierzbicka A. Czy istnieją zdania bezpodmiotowe ? / Anna Wierzbicka// Język Polski. – Zeszyt 46. – №3. – S.177-196.
15. Wolińska O. Konstrukcje bezmianownikowe we współczesnej polszczyźnie / Olga Wolińska. – Katowice : Uniwersytet Śląski, 1978. – 145 s.